

5. Аналіз загальнодержавної статистики притягнення осіб до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень, пов'язаних із корупцією. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvitnist_21.

6. Проект Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального процесуального кодексу України щодо надсилання копій судових рішень у справах про корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення» реєстр. № 14034 від 11.09.2025. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57313>.

7. Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: рішенням Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 № 1845/0/15-21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text>.

**Кунтій А.І., к.ю.н., доц.,
в.о. доцента кафедри кримінального права та процесу
Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький**

ТИПОВІ СЛІДЧІ ВЕРСІЇ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЗА ОЗНАКАМИ НЕПОКОРИ ТА НЕВИКОНАННЯ НАКАЗУ

У зв'язку зі збройною агресією проти України та посиленням мобілізаційних заходів, особливої актуальності набуває питання дотримання військової дисципліни й неухильного виконання наказів. Порушення, передбачені статтями 402 і 403 Кримінального кодексу України (непокора та невиконання наказу), суттєво послаблюють керованість та боєздатність військових формувань, що зумовлює потребу в посиленій увазі з боку органів досудового розслідування до таких злочинів. Ефективність слідчих дій значною мірою визначається правильним та вчасним аналізом слідчих ситуацій на початкових стадіях кримінального провадження.

Проблематика методики розслідування військових злочинів висвітлювалась у наукових працях таких дослідників, як А.Г. Воєвода, В.В. Давиденко, Ш.Б. Давлатов, В.В. Дем'яновський, М.І. Карпенко, Р.В. Комісарчук, Н.В. Коломієць, Д.М. Навроцький, М.О. Свірін, О.С. Ткачук, В.В. Тимошко.

За офіційними даними, у 2020 році провадження за ст. 402 КК України не фіксувалися. У 2021 році відкрито 19 справ, з яких 9 завершилися переданням обвинувального акта до суду. У 2022 році кількість таких проваджень різко зросла до 1574, з них 316 скеровано до суду. У 2023 році зареєстровано 1678 випадків, 420 з яких передано до суду. У 2024 році – 1869 проваджень, з яких 405 завершилися обвинувальними актами. За період з січня по серпень 2025 року – 1263 справи, з них 296 скеровано до суду.

Щодо правопорушень, передбачених ст. 403 КК України (невиконання наказу), статистика демонструє надзвичайно низький рівень передання справ до суду. Зокрема, у 2020 році було зареєстровано 1 провадження, у 2021 – 3, у 2022 – 28, у 2023 – 32, у 2024 – 38, а за січень-серпень 2025 року – 15. Проте жодне з них не завершилось складанням обвинувального акта [1].

Здійснений аналіз вказує на різке зростання кількості кримінальних проваджень за фактами непокори, починаючи з 2022 року, що чітко пов'язано з активізацією бойових дій. Водночас, надзвичайно низький показник скерування до суду обвинувальних актів, особливо за ст. 403 КК України, свідчить про труднощі в процесі доказування та складність оцінювання обставин справ у межах досудового розслідування.

Не вдаючись до дискусії щодо поняття слідчої версії, зробимо спробу здійснити класифікацію типових слідчих версій під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з непокорою та невиконанням наказу, вважаючи, що такий починається після повідомлення особи про підозру.

Так, на думку М.І. Карпенка, під час розслідування злочинів, передбачених ст. 402, 403 КК, певну складність становить з'ясування форми вини, особливо коли дії особи, яка не виконала наказу, не були виражені у формі відкритої відмови. У цих випадках досліджують версії:

- підлеглий навмисно не виконав наказу;
- підлеглий через необережність (у результаті злочинної самовпевненості чи злочинної недбалості) допустив невиконання наказу [2].

З врахуванням позиції дослідника, вважаємо, що під час розслідування непокори та невиконання наказу, типовими слідчими версіями є:

1. Військовослужбовець не виконав наказ через боязнь брати безпосередню участь у бойових діях. Більшість випадків припадає на те, коли військовослужбовець отримуючи наказ зайняти бойову позицію з відсічі збройної агресії та ведення бою проти ворога.

До прикладу, вироком Личаківського районного суду м. Львова, медичну сестру нейрохірургічного відділення засуджено, за те, що, вона, перебуваючи у кабінеті начальника відділення персоналу, відкрито відмовилась виконати бойове розпорядження командувача Медичних сил, про вибуття у службове відрядження в зону бойових дій, чим вчинила непокору [3].

2. Військовослужбовець піддався впливу інших військовослужбовців та відмовився виконувати наказ.

3. Військовослужбовець не виконав наказ через об'єктивні на те сімейні причини.

Вироком Ярмолинецького районного суду Хмельницької області від 08 серпня 2023 року засуджено військовослужбовця військової служби за мобілізацією на особливий період, який не виконав наказ щодо вибуття в район виконання бойових завдань.

В судовому засіданні обвинувачений свою вину визнав повністю, щиро розкався. Ствердив, що йому під час шиккування був доведений наказ про відбуття у район виконання бойового завдання. Однак, внаслідок збігу тяжких сімейних обставин (очікування народження дитини при складній вагітності) він відмовився виконати цей наказ та повідомив командира про причину. Після того, як у нього народився син, він добровільно виконав наказ аналогічного змісту та вибув для проходження служби у район виконання бойового завдання [4].

4. Військовослужбовець відмовився виконати наказ з інших причин.

Прикладом, коли військовослужбовець відмовився виконати наказ командира, через власні амбіції викладено у вироку Славутського міськрайонного суду Хмельницької області від 05 вересня 2024 року. Судовим рішенням визнано винним у вчиненні злочину, передбаченого ч. 4 ст. 402 КК України військовослужбовця строкової військової служби, який відмовився виконати наказ командира та не взяв участі у роботах із завантаження та розвантаження боєприпасів на автомобільний транспорт.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Звіт про зареєстровані кримінальні провадження та наслідки їх досудового розслідування: статистичні дані Офісу Генерального прокурора за 2020–серпень 2025 рр. URL: <https://www.gr.gov.ua> (дата звернення 03.06.2025)

2. Карпенко М.І. Непокора та невиконання наказу: методика розслідування цих злочинів. *Юридична наука* № 7/2013. С. 84-96.

3. Вирок Личаківського районного суду м. Львова від 08.03.2023 (справа №463/937/23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109427332>

4. Вирок Ярмолинецького районного суду Хмельницької області від 08 серпня 2023 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112676444>